

Tarihyazımı Çalıştayları - VII

Yedinci Tarihyazımı Çalıştayı Sonuç Raporu

Tarihçilikte Disiplinlerarasılık:

Fırsat mı, Sınırlılık mı?

İstanbul Rumeli Üniversitesi (Ev Sahibi)
Kocaeli Üniversitesi Tarih Bölümü & tarihyazimi.org
Tarih: 5-6 Nisan 2019

Tarihyazımı Çalıştayları'nın yedincisi, İstanbul Rumeli Üniversitesinin ev sahipliğinde Kocaeli Üniversitesi Tarih Bölümü ve tarihyazimi.org platformunun katkılarıyla Silivri'de gerçekleştirildi. Bu çalıştayda, dünyada yaklaşık yüz yıldır, tarih araştırma ve yazımında gündemde olan "disiplinlerarasılık" (interdisiplinerlik) konusu yararları-sınırlılıkları bağlamında yeniden tartışmaya açıldı. Türk tarihçiliğinde çoğu kez bir "söylem" olarak konu edilen disiplinlerarasılığın, neden ve nasıl'ı, altı ayrı oturumda iki gün boyunca tartışıldı.

İlk oturumda İlhan Tekeli, "Disiplinlerarasılığın Tarih Yazıcılığına Getirebildikleri ve Getiremedikleri Üzerine" başlıklı açılış konuşmasını yaptı. Dünya üniversitelerinde disiplinlerin ve tarih disiplininin ortaya çıkışından başlayarak, tarih çalışmalarının özellikle son yüzelli yıllık gelişim süreci üzerinde duran Tekeli, tarihin diğer disiplinlerden nasıl katkı alarak yeni çalışma tarzlarına yöneldiğini, zaman içinde tarihin belli alt alanları biçiminde gelişen disiplinlerarasılığın, birçok farklı disiplinden yararlanmasına ve özellikle paleografya, epigrafya, diplomatika, numizmatik, toponomi, antroponomi, kronoloji, geneoloji gibi disiplinlerin ortaya çıkışlarına ve bunların tarihin disiplinlerarasılığına sunduğu katkılara değinmiştir. Çağdaş tarih yazıcısının, edebiyattan kopamayacağını belirten Tekeli, kurgulanan anlatılarda düşünömsel (reflexive) bir yaklaşımın benimsenmesinin önemli olduğu üzerinde durarak, modern tarihçiliğın neredeyse alameti farikası gibi kabul edilmiş "deterministik açıklamalar"ın yerini "olumsal açıklamalar"a bırakmasının altını çizmiştir.

İkinci oturumda Güneş Işıksel, "Annales Tarihçilere Aslında Ne Söyledi?" başlıklı konuşmasında, disiplinlerarasılığın önemli bir okulu olan Annales'in günümüze kadar intikal eden düşünsel ve pratik mirasının, dönemlere göre nasıl farklılaştığını açıkladı. Zamanla değışen/dönüşen Annales'in önemli temsilcilerinin disiplinlerarasılığa bakışını ve eserlerine nasıl yansıttıklarını işledi.

Üçüncü oturumda Dokuz Eylül Üniversitesi Karşılaştırmalı Tarih Programında doktoralarını tamamlayan Gülsüm Tütüncü ve Neslihan Ünal, "Karşılaştırmalı Tarihin Türkiye'deki Durumu: İmkân ve Sorunlar" başlıklı konuşmalarında, dünyada ve Türkiye'de karşılaştırmalı tarihin nasıl bir seyir izlediğini, önemli örnekler üzerinden açıkladılar.

Dördüncü oturumda Abdulhamit Kırmızı, "Dünya Tarihyazımında Global Tarihçilik: Fırsatlar-Sorunlar" başlıklı konuşmasıyla, tarih disiplininin modern zamanlar ve sonrasında yaşadığı değışim çerçevesinde global tarihçiliğın sunduğu imkanlar ve sınırlılıklar üzerinde, örneklerle durdu.

Beşinci oturumda Yunus Koç, "Disiplinlerarası Tarihçiliğe Kurumsal Bir Örnek: Hacettepe Tarih Bölümü" başlığındaki konuşmasında, uzun yıllar Tarih Bölümü'ne emek vermiş birisi olarak, lisans ve lisansüstü eğitim programlarındaki değışimler bazında, bölümün interdisipliner yapısını ele aldı.

Altıncı oturumda Özlem Çaykent, “Tarihte Disiplinlerarasılığa Dünya’dan ve Türkiye’den İyi Örnekler” başlıklı konuşmasında özellikle veba gibi hastalık konularıyla ilgili tarih çalışmalarında tarihin tıp alanından nasıl meşakkatli biçimde çalışarak yararlandığını örnekler üzerinden gösterdi.

Yedinci oturumda ise Ali Mıynat, “Tarih Araştırma ve Yazımı Açısından Nümismatik: Sorunlar ve Öneriler” başlığında, doktorasını nümismatik alanında yapmış olmanın verdiği birikimle, özellikle ortaçağa ait sikkelerin tarihyazımını nasıl değiştirebileceğini örnekleriyle gösterdi.

Son değerlendirme oturumunda ise Zafer Toprak, iki günlük çalıştay sürecinde işlenen konulardan hareketle tarihyazımından disiplinlerarasılığın yerini ve imkanlarını hülasa etti.

Çalıştaydaki çerçeve konuşmalar ve bunlara yönelik gerçekleşen müzakerelerde ana hatlarıyla şu tespit ve önerilerin öne çıktığı görülmüştür:

1. Tarihyazımı, süreç içinde, konu bağlamında diğer disiplinlerden zaman zaman yardımlar alarak gelişmiştir. Özellikle Annales ile daha belirgin hale gelen diğer disiplinlerden yardım alma konusunda başta sosyoloji olmak üzere, siyaset bilimi, iktisat, coğrafya, antropoloji başı çekmiştir. Tarihyazımında değişen yaklaşım ve yöntemlerin diğer bilimlerden yararlanma biçimlerini değiştirdiği görülmüştür.

2. Disiplinlerarası bir tarihçilik gibi yanlış bir tanımlama yerine, tarihçilerin konu bağlamında diğer disiplinlerden yardım alarak çalışmalarını sürdürmeleri daha doğru görünmektedir. Diğer disiplinlerden yararlanmanın belli bir biçimi olmamakla birlikte, çalışmanın mahiyeti, multidisipliner, interdisipliner, transdisipliner, crossdisipliner gibi durumları belirleyecektir.

3. Modern bilimin Batı’da kurulması, tarih disiplini gibi diğer disiplinlerin de kullandığı yöntem-terim-kavram-yaklaşımlarda kaçınılmaz olarak Avrupamerkezci bir havayı beraberinde getirdiği söylenebilir. Özellikle belli bir merkezden “tarih yazmak” konusunda kanıksanmış olan, tek yaklaşımçı anlatıların yerini daha demokratik ve çoğulcu olması için çok merkezli anlatıların alması gerektiği söyleniyor olsa da bunun pratikte nasıl yapılabileceği hala tartışmalı görünmektedir. “Merkezsiz” bir tarihin yazılabileceği iddialarına karşın, tarihin ontolojik konumlanışının bunun önünde engel oluşturduğu eleştirileri de vardır. Fakat çoğulcu olan ve Avrupamerkezcilikten mümkün oldukça kaçınabilen bir tarihçiliğin gelişmesi için disiplinlerarası ve global tarihsel perspektiflerden yararlanılabilir.

4. Dünyada sosyal bilimlerin ve tarihçiliğin gündeminin takibi Türkiye’deki tarihçilik için son derece önemlidir. Buna karşın sosyal bilimler ve tarihçilik alanlarında ortaya çıkan her yeni teori/yaklaşımın takip edilmesi, Türkiye’de karşılığını bulması, haberdarlık anlamında olumlu bulunsa da bunların bazılarının, nerdeyse “bilimin son geldiği nokta” biçiminde bir idealleştirme ve tabiri caizse “ekol acenteliği” gibi bir sunumla gerçekleştirilmesinin Türkiye’deki tarihçiliği zenginleştirmek yerine bütünsellikten uzak, moda yaklaşımlarla karşı karşıya bırakacağı söylenebilir. Bu açıdan, farklı teorik yaklaşımlardan beslenen ve disiplinlerarası eğilimlere açık olması gereken tarihçilik bütünselliğini ve esnekliğini dengeli bir biçimde sürdürmelidir.

5. Türkiye’de tarihçilerin gerektiğinde, konu bağlamında ihtiyaç duydukça diğer bilim alanlarından yardım almaları tavsiye edilebilecek bir yaklaşım olmakla birlikte, bunun zaman içinde diğer alanlardan sürekli beslenerek ilgili tarih alanında, alana özgü yeni kavram-tez-teori ve yaklaşımların üretilmesine engel olmaması beklenir.

6. Yaşanan deneyimler göstermiştir ki, tarih bölümlerinde sosyal bilimlere ilişkin bazı giriş derslerinin bile yer alıyor olması, lisan öğrencilerinin bakış açılarını değiştirebilmekte, tarihsel araştırma ve yazma süreçlerine olumlu etkiler yapabilmektedir. Bu çerçevede tarih bölümlerinde, tarih araştırma ve yazımına katkı sağlayıcı diğer bilim alanlarının en azından giriş düzeyinde derslerle sunulması, hala tavsiye edilebilir.

Katılımcılar (Alfabetik isim sıralaması yapılmıştır)

Abdullah Gündoğdu (Prof. Dr., Ankara Üniversitesi)

Abdülhamit Kırmızı (Prof. Dr., İstanbul Şehir Üniversitesi)

Ahmet Nezihî Turan (Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi-Emekli)

Ahmet Özcan, (Doç. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi)

Ahmet Şimşek, (Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa)

Akın Deveci (Dr Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi)

Alaattin Aköz (Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi)

Ali Miynat (Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi)

Arif Bilgin (Prof. Dr. Sakarya Üniversitesi)

Arzu İbişi Temelli,(Dr. Öğ. Üyesi, İstanbul Üniversitesi)

Cenk Reyhan, (Prof. Dr., Hacı Bayramı Veli Üniversitesi)

Cüneyt Kanat, (Prof. Dr., Ege Üniversitesi)

Esra Özsüer (Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi)

Fatih Durgun, (Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Fatma Acun, (Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi)

Funda Selçuk Şirin (Doç. Dr. Kocaeli Üniversitesi)

Gökhan Kağnıcı (Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi)

Gülsüm Tütüncü (Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi)

Güneş Işıksel, (Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

İbrahim Şirin, (Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi)

İlhan Tekeli , (Prof. Dr., ODTÜ-Emekli)

Murat Lehimler (Öğr. Gör. Rumeli Üniversitesi)

Necdet Bilgi, (Dr. Öğr. Üyesi, Celal Bayar Üniversitesi)

Neslihan Ünal (Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi)

Nurcan Abacı, (Prof. Dr., Uludağ Üniversitesi)

Özlem Çaykent (Dr. Öğr. Üyesi, 29 Mayıs Üniversitesi)

Rahmi Deniz Özbay, (Prof. Dr., Marmara Üniversitesi)

Ramazan Acun, (Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi)

Selim Karahasanoğlu (Prof. Dr. İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Sema Yılmaz Genç (Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi) semayilmazgenc@kocaeli.edu.tr

Serkan Yazıcı, (Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi)

Süleyman Özmen (Dr. Öğr. Üyesi, Rumeli Üniversitesi)

Ufuk Özcan, (Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi)

Yalın Alpay (Yazar-Doktorant-İstanbul Üniversitesi)

Yunus Koç, (Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi)

Zafer Toprak (Prof. Dr., Koç Üniversitesi)